

FAHİM BEY VE BİZ, ANAYURT OTELİ VE AYLAK ADAM ROMANLARINA PSİKOLOJİK BİR BAKIŞ

Based on Anayurt Oteli and Aylak Adam Psychological Study on Fahim
Bey ve Biz

Abdullah ACEHAN*

Özet: Her bilim dalı kendi başına bir alanı kapsar. Fakat bu bilim dalları bazı durumlarda birbirlerinden istifade edebilirler. Edebiyat ve psikoloji sosyal bilimlerin birer kolu olmalarına rağmen edebiyat psikolojiden, psikoloji edebiyattan faydalanabilir. İşte bu düşünceden hareketle bu çalışmada, psikolojik roman olarak kabul edilen Fahim Bey ve Biz, Aylak Adam ve Anayurt Oteli romanları üzerinde duruldu. Bu eserler, psikolojik roman türüne dâhil olmalarına rağmen aralarında bir takım benzer ve farklı noktalar olduğunu düşündüğüm için dört bölümden meydana gelen bu çalışmanın ilk bölümünde edebiyat ve psikoloji ilişkisi, ikinci bölümünde psikolojik roman, üçüncü bölümünde Fahim Bey ve Biz, Aylak Adam ve Anayurt Oteli romanları üzerinde duruldu. Bu eserlerin incelenmesi neticesinde elde ettiğim veriler, sonuç adlı dördüncü bölümde maddeler halinde sıralandı. En sonda çalışmayı hazırlarken faydalanılan eserler, kaynaklar başlığıyla verildi.

Anahtar kelimelerr: Edebiyat, psikoloji, psikolojik roman, Abdülhak Şinasi Hisar, Yusuf Atılgan.

Abstract: Every Science cover an specific area but for some cases they may interact each other. Even though Literature and psychology are sub divisions of social sciences they may benefit from each other. Based on this analogy, Fahim Bey ve Biz [1941], Aylak Adam [1959] ve Anayurt Oteli [1973] these three fictions are involves both literature and psychology and they are the foundations of this study. In Aylak Adam and Anayurt Hotel it is widely accepted fact that it involves psychology. But for me other than these two fictions, based on the publishing date, ongoing situations and circumstances when it was published and writers point of view to life Fahim Bey ve Biz also involves psychology. It is a psychological fiction. I wanted to prove that Fahim Bey ve Biz is a psychological fiction by comparing to Yusuf Atılgan's well known and accepted fictions. In order to prove my idea I

* Yrd.Doç.Dr, Dumlupınar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Türkiye.

have done my study in four chapters; in first chapter literature and psychology relations, in second chapter psychological fiction, in third chapter I have studied Aylak Adam and Anayurt Oteli also Fahim Bey ve Biz, after analyzing these fictions information that supports our idea is listed in chapter four. In last chapter references are listed.

Key words: *Literature, psychology, psychological novel, Abdulkhak Sinasi Hisar, Yusuf Atılgan.*

Giriş

Burada ele alacağımız konunun temelinde, sosyal bilimlerin iki disiplini olan edebiyat ve psikoloji yer almaktadır. Edebiyat, müstakil bir bilim dalı olmasına rağmen ihtiyaç hissettiği zaman, başka bilim dallarından da faydalanabilir. Edebiyatın yakın yüzyıl içinde istifade etmeye başladığı sosyal bilim dallarından biri de psikolojidir. Psikolojinin sanat için bir kıymeti olmadığı gibi kendi başına sanatsal bir değeri de yoktur. Psikoloji sadece bazı hassas sanatkarların realiteyi daha iyi kavramasına, müşahade kabiliyetlerinin artmasına ve fikirlerini evvelce bilmedikleri, yeni keşfettikleri bazı kalıplara dökmesine yardımcı olabilir (Wellek ve Warren, 1983:122). Bütün bunlara rağmen edebiyat psikolojiden, psikoloji de edebiyattan faydalanır. Yani her ikisi arasındaki etkileşim tek taraflı değil bilakis karşılıklıdır. İşte bu düşünceden hareketle edebiyat ve psikolojinin birlikte ele alındığını düşündüğüm Fahim Bey ve Biz [1941], Aylak Adam [1959] ve Anayurt Oteli [1973] romanları bu çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Bahse konu olan bu üç eserin ortak özelliği, kaleme alınırken psikolojiden faydalanılmış olmasıdır. Fahim Bey ve Biz, Aylak Adam ve Anayurt Oteli, psikolojik roman türüne dâhil olmalarına rağmen, bu romanlar arasında yazılış tarihi, yazıldığı zamanın şartları, yazarlarının hayata bakışı gibi sebeplerden dolayı bazı benzer ve farklı noktalar olduğu kanaatindeyim. İşte bu fikrimi ispat için önce edebiyat psikoloji ilişkisi, arkasından psikolojik roman, sonra da bu üç romanın mukayesesi yapılacaktır.

A. Edebiyat ve Psikoloji İlişkisi

Edebiyat, nazım ve nesir olmak üzere iki çeşidi bulunan bir bilim dalıdır. Psikoloji ise davranışı ve davranışın altında yatan süreçleri bilimsel olarak inceleyen çalışma alanıdır (Cüceloğlu, 2004:35). İkisi de sosyal bilimlerin birer dalıdır. Fakat sosyal bilimlerin içerisinde en son ilimleşen bilgi alanı psikolojidir (Tural, 1991:12). Edebiyat ve psikoloji arasında edebi metinleri ortaya çıkaran yazarın psikolojisi, edebi metinlere hâkim olan genel psikoloji, edebiyat biliminin edebi eseri değerlendirirken

başvurduğu yollardan biri olarak psikoloji şeklinde ifade edebileceğimiz bazı etkilenmeler mevcuttur. Bu etkileşimler dışında edebiyat ve psikoloji arasındaki en belirgin ortak özellik, kendilerine hedef ve malzeme olarak insanı seçmiş olmalarıdır. Çünkü her ikisi de insanın fiziksel ve psikolojik yapısını ele alırlar, bilinçaltına önem verirler, benzer çözümlene yöntemlerini kullanırlar (Emre, 2006:298)

Sosyal bilimlerin iki disiplini arasındaki bu iletişim neticesinde edebiyat psikolojiden, psikoloji de edebiyattan istifade etmeye başlar. Çünkü psikolojinin edebi eser ve onu ortaya çıkaran yazarının bilinçaltıyla ilişkisi kesindir (Aytaç, 2001:87). Edebiyatın psikolojiden yararlanma şekli, edebiyatçı ile onun meydana getirdiği eserin açıklığa kavuşturulması şeklindedir.¹ Ayrıca edebiyat, modern ve postmodern sürecin yarattığı insan prototipinin edebi metinlerdeki karşılığını, yine psikolojinin geliştirdiği yöntemler yoluyla bulur (Emre, 2009:349). Edebiyat ile psikoloji ilişkisinden dolayı öyküsü anlatılan kişinin iç dünyası ve psikolojisi öncelik arz ettiği için iç monolog ve bilinç akışı adı verilen modern anlatım teknikleri doğmuştur (Sağlık, 2008:306).² Psikolojinin edebiyattan faydalanma biçimi ise edebi eserlerdeki şahısların psikolojisini değerlendirme, onları psikolojik bakımdan tahlil etme şeklindedir. Çünkü kahramanların karakter yapıları psikoloji için önemlidir. Ayrıca edebiyat bilimi psikolojiye eski dönemlere ait veriler de sunar. Edebiyatın psikolojiye faydası, psikolojinin edebiyata faydasına göre daha sınırlıdır.

Edebiyat ve psikolojinin birbirini etkilemesi sonucu Freud tarafından icad edilen ve edebiyat psikolojisi adı verilen bir ara alan ortaya çıkmıştır (Kolcu, 2003:72). Edebiyat psikolojisi; yazarın nasıl bir insan olduğunun, bir edebi eserin nasıl yaratıldığının veya edebi eserlerde karşımıza çıkan insan tipleri ile bunların davranış özelliklerinin ve nihayet edebiyatın okuyucular üzerindeki etkilerini inceler (Wellek ve Warren, 1983:101). Edebiyat psikolojisinin amacı ise psikoloji nazarıyla edebiyata bakarak, edebiyatı ve edebi eseri değerlendirmektir. Freud, Adler, Carl Gustave Jung, Jacques Lacan, Caren Horney, Rollo May, Otto Rank, Melanie Klein, Henry Kohut gibi psikologların edebiyat psikolojisine katkıları olmuştur. İlk defa Batı'da kullanılmaya başlayan edebiyat psikolojisi Cumhuriyet ile birlikte bizde de görülmeye başlar. Cumhuriyet'in ilanına kadar yazılan romanlarda ve bu eserlere yapılan yorumlarda psikolojinin varlığından bahsetmek pek mümkün olmadığı halde yine Cumhuriyet'in ilk çeyreğinden sonra kaleme alınan eserler ve yapılan tahlillerde, psikoloji başta olmak üzere birçok bilim dalından istifade edilmiştir (Emre,

1 Birçok edebiyatçının kitaplarını kaleme alırken istifade ettiği psikolojinin, eserin ve yazarın bilinmezliklerini ortaya çıkarmada inkâr edilemez bir rolü vardır (Emre, 2006:13).

2 Orhan Okay'a göre bilinç akışı tekniği, psikolojik romanın mühim hususiyetlerinden biridir (Okay, 1985:18).

2009:334). Yeni Türk edebiyatını bir disiplin haline getiren Mehmet Kaplan başta olmak üzere birçok akademisyen, psikoloji biliminin bulgularını dikkate alarak eser çözümlemesi yapmışlardır.³

Eser tahlilinde psikolojiden faydalanılmayı gerekli görenler olduğu gibi bunu alan dışı görenler de vardır. Bu türden düşüncelere rağmen edebiyat, kitap ve yazar tahlilinde başta psikoloji olmak üzere dilbilim, felsefe, sosyoloji, sinema, din ve eğitim gibi bilim dallarından istifade eder.

B. Psikolojik Roman

Olayları, kişilerin ruh hayatının gözlem, analiz ve yorumuna dayanarak gelişen, bu nedenle daha çok ruh manzaralarına yer veren roman çeşididir (Aytaç, 1997:160). Nurullah Çetin, bu roman türü için “ruhbilimsel”, Sadık Yalsızuçanlar “psikolojik teması baskın” tabirini kullanıyor (Çetin, 2003:215; Yalsızuçanlar, 2002:485). Naturalizm akımından sonra rağbet görmeye başlayan ve tahlil romanı da denilen bu tarz romanlardaki ruh çözümlemelerinde iç monolog ve bilinç akışı teknikleri kullanıldığı gibi estetik de önemlidir (Sağlık, 2008:305). Psikolojik romanlarda gerçek ile kurgusal dünya iç içedir. Romandaki şahıslar ve olaylar yazarın hayatından izler taşır, ruh tahlilleri ağırlıktadır, kahramanların rûhi durumları önemlidir, olaylar vaka olmadan da ilerler, olaydan ziyade kahraman önemlidir (Ayata, 2008:12; Çetin, 2003:215).

Psikoloji ile edebiyatın kesiştiği noktada ortaya çıkan ve kahramanlarının rûhi durumlarını ayrıntılarıyla tahlil etmesi bakımından diğer roman türlerinden ayrılan psikolojik romanın iki alt başlığı vardır. Bunlardan birincisi, yazarın kendi hayatında cereyan eden olayları romana aktarmasıdır.⁴ İkincisi ise kendi arasında ikiye ayrılır.

3 Mehmet Kaplan, Şiir Tahlilleri, Hikâye Tahlilleri, Tıp Tahlilleri, Tanpınar’ın Şiir Dünyası isimli eserlerinde psikolojiden istifade etmiştir. Mehmet Kaplan gibi birçok bilim adamının edebiyat psikolojisi bağlamında çalışmaları mevcuttur:

Ramazan Korkmaz, “Tevarüs Eden Yazgı: Aşk-ı Memnu”, Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı, Grafiker Yayınları, Ankara, -2009, s.166; Mümtaz Sarıçecek, Türk Romanında Modernist/Postmodernist Yönelişler ve Ulysses’ten ‘Aynadaki Kadın’a Romanda Anlatma Problemi, *Türk Yurdu*, Aralık-2011, No:292, s.103; R.Wellek-A.Warren, [Çeviren: Ahmet Edip Uysal], “Edebiyat ve Psikoloji”, Edebiyat Biliminin Temelleri, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara-1983, s.101; Oğuz Cebeci, Psikanalitik Edebiyat Kuramı, İthaki Yayınları, İstanbul-2004; Haluk Sunat, Hayal, Hakikat, Yaratı-Adalet Ağaoglu ve Roman Dünyasına Psikanalitik Duyarlıklı Bir Yaklaşım, Bağlam Yayınları, İstanbul-2001

4 Dostoyevski, Virginia Woolf, Mehmet Rauf [Eylül], Peyami Safa’nın [Dokuzuncu Hariciye Koşu] eserleri bu türe girer (Ayata, 2008:18).

Bu ikiliden ilki psikolojik terimlerin yoğun bir şekilde kullanıldığı ve yazarın adeta psikoloji bilgisini ortaya koymak istercesine yazdığı romanlardır.⁵ Diğeri de roman kahramanlarının duygusal yapılarının ayrıntılarıyla işlendiği romanlardır (Ayata, 2008:18).

Nurullah Çetin'e göre Paul Bourget'ın 1889'da yayımladığı Le Disciple romanı, Gürsel Aytaç'a göre Rousseau'nun 1761'de basılan Nouvelle Heloise isimli eseri ilk psikolojik romandır (Çetin, 2003:217;Aytaç, 1999:239). Bazı akademisyenlere veya edebiyat tarihçilerine göre psikolojik roman türünün bizdeki ilk örneği Mehmet Rauf'un *Eylül*'üdür (Ayata, 2008:13;Yalsızuçanlar, 2002:488). Eylül'ün psikolojik roman olduğu doğrudur fakat ilk psikolojik roman olma özelliği hakkında bazı tartışmalar vardır. Çünkü bir grup akademisyen ve araştırmacıya göre bizdeki ilk psikolojik roman, Eylül'den ziyade Nabizade Nazım'ın Zehra'sı veya Namık Kemal'in *İntibah*'ıdır.⁶ Mehmet Kaplan ise Taaşuk-ı Talat ve Fitnat'ın psikolojik roman olarak telakki edilebileceğini ifade ediyor (Kaplan, 2002:84).

Marcel Prevost, Marcel Proust, Andre Gide, Edouard Estaunie, Dostoyevski, Mehmet Rauf, Peyami Safa, Abdülhak Şinasi Hisar, Ahmet Hamdi Tanpınar, Reşat Nuri Güntekin, Yusuf Atılgan ve Oğuz Atay bu roman çeşidinde eser veren yerli ve yabancı yazarların en tanınmışlarıdır.⁷

5 Peyami Safa'nın Yalnızız romanını bu gruba örnek gösterebiliriz (Safa, 1991:354).

6 İsmet Emre, Kenan Akyüz, İsmail Parlatur, Cafer Gariper Nabizade Nazım'ın Zehra isimli romanı ilk psikolojik roman olarak kabul etmekte idler (Emre, 2006:376; Akyüz, 1994:81; Parlatur, 1989:151; Gariper, 2009:125). Nurullah Çetin ise Namık Kemal'in *İntibah*'ını ilk psikolojik romanımız olarak görüyor (Çetin, 2003:217).

7 Ahmet Hamdi Tanpınar, Huzur ve Rüyalar; Peyami Safa, Dokuzuncu Hariciye Koğuşu, Yalnızız, Matmazel Noralya'nın Koltuğu, Sözde Kızlar; Abdülhak Şinasi Hisar, Fahim Bey ve Biz'de psikolojiden istifade etmiştir (Kaplan, 1998:154;Tekin, 1999:253; Kolcu, 2008:356; Sarı, 2008:129; Ayata, 2008:14; Çetin, 2003:217; Emre, 2009:352). Nurullah Çetin, Halit Ziya Uşaklıgil'in Aşk-ı Memnu; Halide Edip'in Handan; Semiha Ayverdi'nin İnsan ve Şeytan; Yusuf Atılgan'ın Aylak Adam; Hikmet Erhan Bener'in Ara Kapı, Oyuncu, Böcek ve Ölü Bir Deniz; Mehmet Önal'ın Şeffaf Kanatlı Zaman adlı eserlerinin de psikolojik roman türünün kayda değer örnekleri olduğunu ifade ediyor (Çetin, 2003:217). Sadık Yalsızuçanlar da Sevgi Soysal'ın Yenişehirde Bir Öğle Vakti, Yürümek; Adalet Ağaoğlu'nun Ölmeye Yatmak; Tarık Buğra'nın İbiş'in Rüyası; Mehmet Seyda'nın Cinsel Oyun; Kemal Bilbaşar'ın Denizin Çağırışı gibi romanları bu gruba dâhil ediyor (Yalsızuçanlar, 2002:493). Osman Gündüz, psikolojiden istifade eden postmodernizmin Oğuz Atay'ın Tutunamayanlar ve Tehlikeli Oyunlar; Pınar Kür'ün Yarın Yarın ve Bir Cinayet Romanı; Adalet Ağaoğlu'nun Bir Düşün Gecesi; Bilge Karasu'nun Kılavuz; Nazlı Eray'ın Arzu Sapağında İncecek Var; Latife Tekin'in Sevgili Arsız Ölüm; Orhan Pamuk'un Kara Kitap ve Yeni Hayat'ında başarıyla uygulandığını söylüyor (Gündüz, 2009:519).

C. Fahim Bey ve Biz, Aylak Adam ve Anayurt Otel Romanlarında Psikoloji

Çalışmamızın bu bölümünde Fahim Bey ve Biz (1941), Aylak Adam (1959) ve Anayurt Otel (1973) romanlarını, kronolojiye bağlı kalarak psikolojik açıdan ele alacağız. Bu inceleme neticesinde elde ettiğimiz verileri, sonuç kısmında maddeler halinde ifade edeceğiz.

1) Fahim Bey ve Biz

a) Roman Hakkında Bilgi

Abdülhak Şinasi Hisar'ın 1941 yılında yayımlanan romanıdır. 1954 senesinde Almancaya çevrilir. Yirmi iki bölümden müteşekkil olan Fahim Bey ve Biz, Cumhuriyet Halk Fırkası'nın hikâye ve roman yarışmasında üçüncülük ödülü alır. Romanın merkezi kahramanı Fahim Bey, yazarın babası Mahmut Celalettin Bey'in okul ve gençlik arkadaşıdır (Kudret, 1987:477).⁸ Fahim Bey'in dünyası aynı zamanda Abdülhak Şinasi Hisar'ın da dünyasıdır. Kahraman anlatıcı metodu ile kaleme alınan eser, gelenekçi romandan ziyade modernist romana daha yakındır (Bakırcıoğlu, 2002:140). Fakat Murat Belge, Hisar'ın üslubundan dolayı bu eseri, tam anlamıyla modernist çizgide bir roman olarak kabul etmiyor (Belge, 1988:361).

b) Romanın Konusu

Ahmet Fahim Bey, Bursa eşrafından birisinin oğludur. Bursa'dan İstanbul'a gelen Fahim Bey, Hariciye'ye giremediği için Bâb-ı Ali'ye gidip gelmeye başlar. Bu arada ikamet etmek için ihtiyacından büyük bir konak kiralar. İş olmadığı için artan borçlarını vefat eden babasından kalan miras sayesinde öder. Beyoğlu'na gelen bir kumpanyadaki aktriste âşık olur. Karşılık bulamayan bu aşk, bir müddet sonra biter. Kısa bir süre sonra Londra sefaretî üçüncü kâtibi olarak Hariciye'ye girer. Yurda dönünce Saffet Hanım ile evlenir. Londra'da tanıştığı bir şirketle iş görüşmesi için İngiltere'ye gider fakat anlaşamaz. Hariciye'den istifa ederek Aslan Han'da işyeri kiralar. Hayal dünyasında kurduğu bir şirketin işlerini gene hayali olarak devam ettirir. Bir süre sonra bu işyerini boşaltarak Tütün İhisarı İdaresi'nde mütercimlik yapmaya başlar. Hem kendisinin hem de eşi Saffet Hanım'ın sağlığı iyice bozulur. Fahim Bey de hızla ilerleyen zamanla birlikte bu dünyadan geçip gider.

⁸ Yakup Kadri Karaosmanoğlu Fahim Bey'in gerçek adının Fatin olduğunu ve erken emekliye ayrılmış bir memur olarak tanıdığını ifade ediyor (Karaosmanoğlu, 1969:304).

c) Fahim Bey ve Biz Romanında Psikoloji

Roman hakkında bilgi verirken de ifade ettiğimiz gibi Abdülhak Şinasi Hisar bu romanını, klasikten ziyade modern roman metoduyla kaleme almıştır. Yazar, geleneksel roman metotlarından sadece geri dönüş tekniğini, modern anlatım tekniklerinden iç monologu tercih etmiştir. Yirminci yüzyılın ilk yarısında yeni yeni edebiyatımıza girmeye başlayan modernist romanın ilk örneklerinden biridir Fahim Bey ve Biz.⁹ Çünkü psikolojik romanın özelliklerinden biri olan olaydan ziyade kahramanın ön planda olması bu eserde mevcuttur. Yazar da buna dayanarak romanda psikolojiyi, merkezi kahraman Fahim Bey üzerinden vermiştir. Fahim Bey, psikolojik açıdan herkesin kendine göre farklı gördüğü bir kişiliktir:

“Eniştemize göre sadece bir Frenk mukallidi, dolayısıyla dinsiz ve tehlikeli bir adamdınız. Kendisine bahşış vermediğiniz han kapıcısı sizi ‘naletin biri’ sayar, eski gazetelerinizin ince kâğıt parçalarıyla işaretli yerlerini karıştırdığı için kendisine ifrit kesildiğinizi gören hizmetçi size bir nevi deli diye bakar, daha edeceğiniz nice iyilikleri bekleyen Reji hademesi sizi evliya bilir.” (Hisar, 1996:123).¹⁰

Fahim Bey’e herkesin psikolojik olarak farklı bir açıdan bakması çatışmayı ortaya çıkartır:

“Bu romanda gizli fakat derin bir çatışma vardır. Bu, daha romanın adından itibaren kendisini belli eder. ‘Fahim Bey’ ve ‘Biz’. Buradaki ‘Biz’ Fahim Bey’in dışında kalan her şeydir. O derece ki, günlük hayatı, günlük hayatın şartlarını, değer hükümlerini, insan münasebetlerini hiçe sayar. O, tarihin, tabiatın, eğlencenin ve güzel İstanbul’un bile farkında değildir. Çevresi de Fahim Bey ile anlaşamaz. Yazar ve babası hariç herkes onu ‘zararsız bir deli’ olarak görür.” (Bakırcıoğlu, 2002:141).

Yazar, romanda psikolojiyi vermek için uzun ruh tahlilleri yapar (Hisar, 1996:124; Hisar, 1996:127). Bunların yanında psikolojik romanın bir özelliği olan

9 Türkçe’de modernist romanın ilk yansımaları, Abdülhak Şinasi Hisar’ın Fahim Bey ve Biz romanında görülür (Şarıççek, 2011:115). Muzaffer Buyrukçu’ya göre Abdülhak Şinasi Hisar, modern romancıardan Marcel Proust’un geçmiş zaman malzemesi üstüne kurulmuş edebiyatının etkisindedir (Buyrukçu, 1982:163).

10 Cevdet Kudret de insanların Fahim Bey’e bakış açılarını şu şekilde ifade ediyor:

“Eserde, tek bir gerçeği herkesin başka başka gördüğü düşüncesi üzerinde durulmuştur. Nitekim Fahim Bey, ortada bir gerçektir fakat bunu herkes kendine göre görmektedir. Sözgelimi, birisine göre Fahim Bey dünyanın en iyi kalpli insanlarından biridir, başka birine göre delinin biridir. Kimilerine göre evine ve karısına çok düşkündür, kimisine göre de çapkındır, saman altından su yürütmektedir. Yine birisine göre evliya gibidir. Esere Fahim Bey ve Biz adının verilmesinin nedeni de budur” (Solok, 1987:477).

yazarın hayatından izler taşıma prensibi de bu romanda mevcuttur.¹¹ Tanpınar bu mevcudiyeti, şu şekilde ifade ediyor:

“Hiç telaş göstermeyen, muvaffakiyetin bütün sırrını küçük nüanslardan bildiği için onların üzerinde bir mozaikçi ısrarı ile duran, kendi kendisi olmakta ve öylece kalmakta son derece itinalı bir üslubun seyrinde ve çehre ve talih, etrafında uyandırdığı akislerle tamamlanıyor. Bizzat kendisi olmuyorsa bile -çünkü muharririn böyle bir iddiası olmadığı anlaşılıyor- en sahil gölgesi oluyor.” (Tanpınar, 1977:408).

Psikolojik romanda “gerçek ile kurgusal dünyanın iç içe” dir (Ayata, 2008:12). Hisar, psikolojik romanın bu özelliğini Fahim Bey’in gerçekte mevcut olmayan hayali bir şirketinin, muhayyel hesaplarını tutmasıyla gösteriyor (Tanpınar, 1977:409). Zaten Fahim Bey, kendi oluşturduğu hayal dünyasında yaşayan bir karakterdir:

“Fahim Bey, muhayyilesinde bazı kıymetli emeller beslemekle beraber, hayatta bunları tahakkuk ettirmek için ihtiyar olunacak fedakârlıkları ve gayreti kabul etmiyor yahut benimsemiyor ve böylece onları sade hayalinde yaşatmayı tercih ediyordu. İhtimal ki, onun hayali pek geniş ve kendi hülyasına inanmak kabiliyeti de pek kuvvetliydi. Lakin belki hayatın hakikat ve muvaffakiyet çerçevelerine uymayan ve sığmayan bu hülya ve hesap ile o, hep hakikatin haricinde ancak bir efsane âleminde kalmaya mahkûmdu.” (Hisar, 1996:73).

Bu kadar hayal dünyasında yaşayan Fahim Bey, en sonunda hayal kırıklığıyla da tanışır. Hayal kırıklığı, psikolojik romanın özelliği olduğu için Fahim Bey’in psikolojisinin şekillenmesinde başvuru metotlarından biridir. Bu romanda, psikolojinin bir göstergesi olarak bunalımlı kahraman tipi vardır. Şöyleki Abdülhak Şinasi Hisar, içe dönük, insanlarla ilişkisi sınırlı, bunalımlı bireyi, Fahim Bey üzerinden ifade etmiştir (Bakırcıoğlu, 2002:142). Fahim Bey, sadece yazıldığı dönemde değil bugün de Türkiye toplumunda örneklerine sıkça rastlayabileceğimiz türden bunalımlı bireyi anlatmaktadır (Yalsızuçanlar, 2002:489).

Abdülhak Şinasi Hisar üzerine bir çalışması bulunan Necmettin Türinay’a göre psikolojik romanın bir özelliği olan ve Abdülhak Şinasi’nin de kabul ettiği “vak’a unsurunun asgariye indirilmesi” bu eserde uygulanmıştır (Türinay,

¹¹ Fahim Bey’in ile Abdülhak Şinasi Hisar’ın dünyası aynıdır. Fahim Bey’in dünyası, yazarın hayatından izler taşır (Bakırcıoğlu, 2002:141). Ayrıca Fahim Bey, yazarın babası Mahmut Celalettin Bey’in okul ve gençlik arkadaşıdır (Kudret, 1987:477).

1993:221).¹² Fahim Bey ve Biz’de, Ahmet Hamdi Tanpınar’ın psikolojik izler taşıyan ve aynı zamanda romana adını veren Saatleri Ayarlama Enstitüsü’ne benzer kurumlar vardır:

“Fahim Bey öğle yemeğini de evde yedikten sonra çıkar, Hariciye’ye gidermiş. Oraya tayin edilmiş memurlar o kadar çokmuş ki, bunların hepsi de gelmiş olsalar, oturacak yer bile bulamazlarmış. Fakat bazıları yalnız öğleden evvel gelir sonra bazı mekaplara giderler ve bazıları da hiç gelmezlermiş”(Hisar, 1996:13).

Fahim Bey ve Biz romanında Ahmet Hamdi Tanpınar’ın psikolojiden istifade ederek kaleme aldığı Saatleri Ayarlama Enstitüsü eserinde kullandığı iki özellik karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan ilki saat mefhumudur. Saat, romanın altıncı bölümün adı olduğu gibi kahramanların psikolojik durumlarını okuyucuya aktaran bir nesne hükmündedir:

“Saffet Hanım da Fahim Bey gibi saate meraklıdır. Evleri tıklım tıklım saat çeşitleri ile doludur. Saffet Hanım’ın hayatından memnun olup olmadığı bu saatlerin düzgün kurulmasından anlaşılır. Fahim Bey’e kızınca bu saatleri kurmaktan vazgeçer. Fahim Bey son derece dakik bir insandır. Saffet Hanım saatini, Fahim Bey’in eve dönüşüyle ayar eder. Bu hiç şaşmaz bir saat ayarıdır. Aynı titizlik Saffet Hanım’da da görülür. O, misafirlğe giderken zilli saatini yanına alır, saatin zili çalınca da lafin neresinde olursa olsun kalkıp evine gelir.” (Bakırcıoğlu, 2002:137).

Tanpınar’ın Saatleri Ayarlama Enstitüsü isimli eseriyle bu romanda görülen bir diğer ortak nokta da rüya motifidir. Saat gibi romanın bir bölümünün de adı olan rüya, Fahim Bey için gaipten gelen bir haber ve bir vâid kıymeti hükmünde sevinilecek bir şeydir.¹³ Romanda psikolojiyi vermek için Freud’un metodu olan çocukluk günlerine dönüştürme de istifade edilir. Çünkü Freud’a göre çocukluk çok önemli bir dönemdir. Fahim Bey de çocukluk günlerini özleyen ve o günlerin rahatlığını arayan biridir. (Hisar, 1996:60).

Yusuf Ziya Bakırcıoğlu’na göre Fahim Bey ve Biz, psikolojik bir roman olduğu gibi psikolojik roman türünün Batı’daki örneklerini veren Marcel Proust’un A La Recherche du Temps Perdu [Geçmiş Zaman Peşinde] romanı arasında psikolojik açıdan benzerlikler de mevcuttur (Bakırcıoğlu, 2002:141). Sadık Yalsızuçanlar,

12 Abdülhak Şinasi Hisar’ın roman anlayışına göre romanda vak’a o kadar önemli değildir (Bakırcıoğlu, 2002:140).

13 Yusuf Ziya Bakırcıoğlu, psikolojik romanın bir gereği olarak bu romanda, ben, şuuraltı ve rüya unsurlarının var olduğunu ve romanın bu unsurlardan istifade edilerek kaleme alındığını ifade ediyor (Bakırcıoğlu, 2002:143).

“Psikolojik Roman” isimli yazısında, Fahim Bey ve Biz’i bu tür romanlardan biri olarak kabul ediyor:

“Romanları kadar kişiliği de ilginç olan Abdülhak Şinasi Hisar’ın psişik yanlarıyla hayli zengin, nihilistik göndermeleri dikkate değer Fahim Bey ve Biz’i de bu vadinin bence üzerinde dönüp dönüp durulması gereken bir örneğidir” (Yalsızuçanlar, 2002:489).

d) Fahim Bey ve Biz’de Tespit Ettiğimiz Psikolojik Bulgular

Fahim Bey ve Biz’de tespit edebildiğimiz psikolojiye/psikolojik romana ait bulguları; olaydan ziyade kahraman ön planda olması, uzun ruh tahlilleri, yazarın hayatından izler taşıması, hayal kırıklığı, içedönük bunalımlı birey, vak’anın asgari seviyede olması, gerçekte olmayan hayali unsurların bulunması, aynı türden psikolojik romanlardan izler taşıması, kahramanların şuurlatını ortaya çıkarmak için rüya motifinden yararlanılması, kahramanların psikolojik durumlarını göstermede saat gibi bazı nesnelere istifa edilmesi, Freud’un bazı psikolojik sorunların çözümünde kullandığı çocukluk günlerine dönüşten faydalanılması, psikolojik çatışmanın bulunması, psikolojik roman türünde Batı’da kaleme alınan bazı eserlerle arasında benzerlikler olması, bazı araştırmacıların Fahim Bey ve Biz’i psikolojik roman türü içine dâhil etmiş olmaları şeklinde ifade edebiliriz.

2) Aylak Adam

a) Roman Hakkında Bilgi

Yusuf Atılgan’ın ilk romanı olan Aylak Adam, 1957-1958 Yunus Nadi Roman Armağanı ikincilik ödülünü almıştır (Yüksel, 1992:32).¹⁴ Birinci ve üçüncü olan romanlar, Cumhuriyet gazetesi tarafından tefrika edildiği halde Yusuf Atılgan’ın Aylak Adam’ı yayımlanmaz. Eser, ödül aldıktan bir yıl sonra Varlık Yayınları tarafından basılır (1959). Modernizm ve postmodernizmin bazı özelliklerinden faydalanılarak farklı bir tarzda kaleme alınmıştır (İslam, 2009:364).

b) Romanın Konusu

Romanın merkezi kahramanı C, işi olmayan biridir. Fakat her sabah işi varmış gibi evinden çıkar. Ressamları ve üniversite öğrencisi arkadaşlarını dolaşır, caddeleri arşınlar. Mutlu olacağı bir kadını arama düşüncesiyle önce Ayşe’ye sonra

14 28 Haziran 1958 günü Cumhuriyet gazetesinde birinciliği Fakir Baykurt’un Yılanların Öcü, ikinciliği Yusuf Atılgan’ın Aylak Adamı, üçüncülüğü Ömer Sakıp’ın Ne Ekersen adlı romanının kazandığı ilan edilir (Yüksel, 1992:33).

Güler'e âşık olur. Fakat tekrar Ayşe'ye döner. Tam aşkı bulduğuna inandığı zaman tekrar Ayşe'den ayrılır. Her zaman gittiği tatlıcıda otururken dışarıda bir kadın görür. Kadınlı tanışmak için dışarı çıkar fakat kadın otobüse binerek oradan uzaklaşır. C, yıllardır beklediğine inandığı kadını kaçırmış olur.

c) Aylak Adam Romanında Psikoloji

Aylak Adam, Atılğan'ın modernist eserlerinden biridir. Romanda psikolojiyi en iyi ifade eden, merkezi kahraman C'dir.¹⁵ Babasından kalan yüklü mirasla çalışmadan yaşayan, hiçbir ekonomik kaygısı olmayan C, aynı zamanda Aylak Adam'dır. Yazarın asli kişinin adını simgesel bir işaretle vermesi, açılımını tamamlayamamış bir varlığı da simgeler. C, henüz kişiliği olgunlaşmamış, çocukluktan gelen sorunlar yumağının kabuğunu kıramamış bir varlıktır.¹⁶

C'nin psikolojisini ortaya seren unsurlar içinde en ön planda gelen babadır. Çünkü C'nin psikolojisi üzerinde baba fenomeni çok etkilidir. C de bu durumu "bende gördüğün her şey babamla başlar" cümlesiyle ifade ediyor (Atılğan, 2006b:125). Zira C, sevdiği teyzesini elinden aldığı, kendisine tokat attığı için babasından nefret eder. C'ye göre babası, her gece eve gelir gelmez teyzesiyle oynadığı oyunlardan, masalların mutluluğundan ayıran bir kişidir. Bu nefretten dolayı babaların hâkim olduğu bu düzene de karşıdır (Kolcu, 2003:42).

İşte C'deki bu ruhsal bozukluğun temelinde, çocukluğunda yaşayıp bilinçaltına attığı bu olayların etkisi vardır. Çünkü C, çocukluğuna takılıp kalan bir kişiliğe sahiptir. Bu etkilerden kurtulmak için babasının vefatından sonra Alemdar'daki çocukluğunun geçtiği evi, eski hayatına ait izleri silmek için satar. Roman boyunca Aylak Adam'ın yaptığı hemen bütün hareketlerin, geçmişe, özellikle de çocukluğuna dönük psikolojik bir art alanı ve alt yapısı vardır (Emre, 2006:327).

Romanda psikolojik olarak dikkat çeken bir diğer husus da C'nin, anima arketipiyle bağlantılı olarak geliştirdiği Oidipus Kompleksi'dir. Bu kompleks

15 Atılğan'ın merkezi kahramanın ismini bu şekilde sermesinde Franz Kafka'nın etkisi vardır:

"Türk modernist öykü ve romanında Franz Kafka'nın belirgin bir etkisinden söz edilebilir. Onun çağın yangını ferdin bunalımıyla özdeşleştiren eserlerinde, öne çıkardığı sorgulama ve insanı içten kuşatan rahatsızlık bizim yazarlarımıza da sirayet etmiştir. Kafka'nın K'sı bizde Aylak Adam'da C, B gibi karakterler daha sonra Hilmi Yavuz'un postmodern uygulamalarından biri olan Fehmi K'nın Acayip Serüvenleri adlı anlatısında yer verdiği belirgin özne (K) uygulaması, Orhan Pamuk'un Kar romanında da kullanılır." (Kolcu, 2008:357).

16 Mehmet Narlı C'deki psikolojiyi "Kentli ve paralı olan Aylak Adam'ın C'si, bunalma biçimiyle, kendisinden sonra bunalan roman kişilerinin öncüsü sayılmalıdır" sözleriyle ifade ediyor (Narlı, 2007:177).

sebebiyle C'nin ruhsal sorunlarının kökeninde çocukluk yıllarından itibaren birikmiş ve bilinçaltına itilmiş cinsel dürtülerin farklı biçimlerde bilinç üstüne çıkması; özellikle anne olarak bildiği ve bağlandığı teyzesinin babasının gizli metresi oluşunu fark edişi ve babadan yediği tokat ile ilgili bilincin derinliğinden gelen cinsel dürtüler, sözünü ettiğimiz bu kompleksin farklı yansımaları olarak kabul edilebilir (Gündüz, 2009:512). Bu kompleksten dolayı ilişkide bulunduğu bütün kadınlardan kısa zamanda sıkılır ve onlardan ayrılır.

Roman kahramanı C, arayış içinde olan birisidir.¹⁷ Aramak, onu hayata bağlayan tek heyecan hatta tek iştir. Bu arayışın ilk basamağı hayalindeki kadındır. C'nin bütün hayatı, hayalindeki kadını sokaklarda, sinema kapılarında, tramvay duraklarında, resim sergilerinde aramakla geçer:

“Dünyada gereğinden çok kadın vardı ama yalnız bir teki yoktu” (Atılğan, 2006b:100). “Senin aradığın kadın dünyada yok...Bulamazsın. Öyle kadın olmaz.” (Atılğan, 2006b:153).

Bu arayışın ikinci basamağı tutunacak bir daldır. Mehmet Narlı'ya göre modernleşen insan, mekân-kültür-aşk merkezini de büyük ölçüde yitirir. Bu bağlamda Yusuf Atılğan'ın Aylak Adam'ı tutunabileceği bir şeyi arayan kentlinin hikâyesidir (Narlı, 2007:59).

Arayışın üçüncü çeşidi sevgidir. Atılğan, romanda psikolojiyi işlerken bilerek sevgiyi eksik bırakır. Çünkü sevgi eksikliğinin insan psikolojisindeki negatif etkisi herkesçe bilinen bir gerçektir. C, anne ve teyzesinde bulduğu sevgiyi babasında bulamaz. Sevgiyi bulduğu zaman huzura kavuşacaktır. C, aradığı sevgiyi, sinema kapısında müşteri bekleyen şaşı fahişede de arar:

“Gidip ona sarılrsa, başını göğsüne dayasa eskiden teyzesinin kucağındayken duyduğu kokuyu gene koklayacağını sanıyordu...”

-Şuraya otur dedi.

Sedire oturttu. Başını onun kucağına koyup uzandı. Eski evde teyzesinin kucağına hep böyle yatardı. Kulağının değdiği karından yavaş, süreksiz bir gurultu duydu. Aldırmadı, Teyzesinin de karnı guruldar mıydı? Bilmiyordu. Gözlerini yumdu. Burun kanatlarını gerip birkaç kere yokladı. Belki eski kokuları yeniden duymak olanaksızdı...

17 Bu arayışta kullanılan tekniklerden biri bilinçaltıdır. Çünkü bilinçaltı, Yusuf Atılğan, Oğuz Atay gibi yazarlarda, kimliksizliğin ve kişilik arayışının kentle ilişkilerini işaret etmeye yarar (Narlı, 2008: 311).

-Saçlarımı okşana dedi.

Başı kucağındaiken teyzesi kaşıya, çeke saçlarını okşardı. Böylesi değildi. Dalgın bir elin yavaştan gezintisiydi bu.” (Atılğan, 2006b:145).

Sert ve soğuk baba ile yumuşak ve sıcak teyze figürleri, C'nin huzursuzluğunun kaynaklarıdır. C'nin huzursuzluktan çıkış yolu sevgidir. Arayışın son basamağı huzurdur. Yazar, sevgiyi tam olarak yansıtabilmek için renkten istifade eder. Genel olarak rahatlık ve huzur, mavi renkle ifade edilir. Bu romanda aranan, beklenen, istenen, nesnelere hep mavi renklidir. Mesela C'nin teyzesinin ve Güler'in gözü mavidir, Çıplak isimli tablonun, lambanın, Ayşe'nin mayosunun, yağmurluğunun rengi mavidir. Yani C'nin aradığı huzurun rengi hep mavidir.

Bu tür roman kahramanlarının psikolojik sorunların temelinde genelde cinsel meseleler vardır (İslam, 2009:365). Cinsellik sadece C için söz konusu olmadığı gibi C'nin dışındaki bazı cansız nesnelere için de geçerlidir. Mesela C'nin sahip olduğu ve beraberinde tatile götürdüğü tablonun adı “Çıplak”tır. Yusuf Atılğan'ın belki de psikoloji daha iyi vermek gayesiyle cinselliği bu kadar işlemiş olması, bazıları tarafından bir kusur olarak da kabul edilmiştir.¹⁸ Atılğan, psikolojisi için cinsellikten istifade ederken, sinemadan da faydalanır.¹⁹ Merkezi kahraman C, çok sık olarak sinemaya gider ve sevgilisi Güler ile locada öpüşür. Yine C, köşede müşteri bekleyen şaşı fahişeyi de bu mekân sayesinde bulur. Kısaca sinema, karşı cinslerin yakınlaştıkları mekândır:

“Bu salon başka amaçlar için de kullanılıyor. Yağmur dininceye dek beklemeye, ısınmaya, yanına oturacak tanımadığı bir kadınla ya da erkekle sürtünmeye gelenler çoğu. Localar var, ucuz randevu evi odacıkları. Arka sıralarda öpüşmeye gelenler var.” (Atılğan, 2006b:76).

C'nin psikolojik sorunlarında hayal kırıklığı da etkilidir. C, değer verdiği teyzesinin, tiksindiği babasının metresi olduğunu öğrenince yıkılır. Ayşe ve Güler'de aradığını bulamadığı zaman üzülen gene C olur. C, tatlıcıda otururken sokakta gördüğü bir kadına yetişmek için caddeye fırlar. Fakat kadın otobüse binip oradan uzaklaşır. Tam hayalindeki kadını bulduğunu düşünürken onu kaybetmek yine hayal kırıklığına neden olur. Roman, Aylak Adam'ın yaşadığı hayal kırıklıkları sonucu ortaya çıkan yenilgiyi kabul edişidir (Naci, 1994:210).

¹⁸ Fethi Naci'ye göre Aylak Adam'da C'nin teyzesine cinsellikle karışık sevgi duyması, marjinal cinsel bir durumdur. Anayurt Otelı'nde Zebercet'in müşterisine olan cinsel bakış açısı gibi (Naci, 1994:210).

¹⁹ Turan Yüksel'e göre bir mekân olarak sinemadan bu derece istifade eden Yusuf Atılğan, çok sinemaya giden bir kişidir (Yüksel, 1992:27).

Romanda psikolojinin sağlandığı unsurlardan biri de avareliktir.²⁰ C'nin meşguliyetin olmaması, hayattan bir beklentisinin olmamasına sebep olmaktadır. C'nin aylaklığı, Oidipus Kompleksi ile Anima Arketipi'nden kaynaklanmaktadır. Yani toplumsal baskıdan değil tamamen kişiseldir. Bu durum da C'nin psikolojisini etkilemektedir. Atılğan, psikoloji için modernizmden de istifade eder. Problem yaşayan bireyin hikâyesi olan modernizmin getirdiği parçalanma, yalnızlaşma ve yol açtığı travmalar bireye, toplum içinde savunmasız bırakan bir hayat teklif etmektedir. Hızlı sanayileşme, mahalle hayatının ortadan kalkıp apartmanların duvarları arasına sıkışan birey, ne işinde ne de öteki sosyal alanlarında istediği ilişkileri kuramamakta bu da zamanla onun iyice yalnızlaşmasına ve içinde uyuyan psikozlarının günışığına çıkmasına sebep olmaktadır. Bunun sonucu olarak da birey önce topluma ve çevresine sonra da kendisine yabancılaşmakta hatta ötekileşmektedir (Kolcu, 2008:356).²¹

Yalnızlığı getirdiği psikolojik sorunlar sebebiyle C, sıradan insanlar gibi bir hayat istemez. Bundan dolayı Hilmi Yavuz C'yi, "Cumhuriyet dönemi alafranga züppe tipi" olarak tanımlıyor (Yavuz, 2011:9). Alışılmışı karşı olan C'nin itiraz ettiği hayat tarzı; evliliktir. Bundan dolayı evliliği temsil ettiğine inandığı 'eli paketliler' ve 'üç oda bir mutfak' olgusundan nefret eder.

Atılğan, C'nin psikolojisini göstermede objelerden de istifade eder. Zira "bacak" ve "bıyık" birer objedir. Fakat C'nin zihninde bacak, Zehra teyzesi ve babasının hizmetçileridir. Bunun yanında bacak objesi aynı zamanda babasının baskın cinsel kimliğini de hatırlatır. Bıyık da aynı şekilde babasının zorbalığını ve kendisinden nefret etmesine sebep olan olayları hatırlatır. Bıyık objesini psikolojik saplantı haline getiren C, bu psikolojik baskı neticesi ilerleyen yaşlarda bıyık bırakmayı düşünmez. Psikolojik unsurlardan biri olan rüya, yazar tarafından C'nin bilinçaltını ortaya çıkarmak için kullanıyor. Aynı şekilde ruh çözümlenmeleri de romana, psikolojik bir hüviyet kazandırmıştır (Naci, 1994:206).

Bu kadar psikolojik sorunlara sahip olan C, ara sıra da olsa kendisinden beklenmeyen akılcı davranışlar da sergiler. C, yüzünü görmediği bir kadının güzel olup olmadığını karşıdan gelen erkeğin kadına bakışından çözer:

20 Bu romanın eleştirilen yönlerinden birisi de avareliği hoş göstermesidir:

"Mesela avare avare gezmek, boş boş dolaşmak bir marifet gibi gösterilmiştir. Nitekim kendisiyle [Yusuf Atılğan] yapılan bir söyleşide, aylaklığı savunduğunu ve bir yaşam felsefesi olarak kabul ettiğini kendi hayatıyla da izah etmektedir." (Gündüz, 2009:513).

21 Aylak Adam'ın psikolojisini etkileyen durumlardan biri de yalnızlıktır. C, asla yalnızlıktan hoşlanmaz. C, iki kişi kaldıklarında bile "Bu ses geçirmez, ışık sızmaz odada bile başkaları bizimle birlik" diyecek kadar yalnız olmadıklarını düşünür (Atılğan, 2006b:89). C'nin yalnız kalmasının sebebi, öteki ile yani toplumla olan çatışmasıdır (Kurt, 2007:126).

“Her zaman, önünde yürüyen kadının yüzünü görmeden, güzel olup olmadığını karşıdan gelen erkeklerin gözlerinden anlardı. Güzelse, onu geçtikten sonra dönüp bir daha bakarlardı.” (Atılğan, 2006b:51).

d) Aylak Adam’da Tespit Ettiğimiz Psikolojik Bulgular

Aylak Adam’da tespit edebildiğimiz psikolojik romana ait bulguları, kişiliğini tamamlamamış, bunalımlı, çocukluktan gelen sorunları olan, nefret edilen bir baba fenomeni taşıyan, arayış için olan, sevgi eksikliğini yaşayan, cinsel gelişimi eksik, problemlı bir geçmişe sahip, Oidipus Kompleksi sahibi, hayal kırıklığı yaşayan, aylak ve yalnız, alışılmışı karşı bir merkezi kahramanda toplayabiliriz. Ayrıca Aylak Adam, merkezi kahramanı kadar genelinde de birçok psikolojik bulguları barındıran psikolojik bir romandır (Narlı, 2007:178).²²

3) Anayurt Otelı

a) Roman Hakkında Bilgi

Yusuf Atılğan’ın 1973 yılında yayımlanan ikinci romanıdır. Aylak Adam gibi aynı yapı ve teknikle kaleme alınmıştır (Moran, 1991:219).²³ Roman, Manisa’nın Anavatan Otelı ve onun kâtibinden esinlenerek yazılmıştır (Gündüz, 2009:514). 1987 yılında Ömer Kavur tarafından aynı isimle sinemaya aktarılmıştır.

b) Romanının Konusu

İlkokul mezunu olan ve on sekiz yıldır Anayurt Otelı’nin kâtipliğini yapan Zebercet, psikolojik sorunları olan bir kişidir. Zebercet bekârdır ve temizlikçi kadınla birlikte Anayurt Otelı’nde yaşamaktadır. Hayatının her dakikası bu otelde geçen Zebercet, cinsel ilişki ve sıcak bir iletişim kurabileceği bir kadın aramaktadır. Gecikmeli Ankara treniyle bir günlüğüne otele gelen kadında, aradığı şeyi bulduğunu düşünüp umutlanmaya başlar. Hayatı değişir, dışarı çıkar, kendisine yeni elbiseler alır, berberde tıraş olur. Fakat gecikmeli Ankara treni ile otele gelen kadın, otele geri dönmeyince hayal kırıklığı yaşar. İlişki yaşadığı temizlikçi kadını öldürüp intihar eder.

22 Yusuf Atılğan’ın bu şekilde psikolojik roman yazmasında Edebiyat Fakültesi’nden hocası Ahmet Hamdi Tanpınar’ın büyük etkisi vardır (Yüksel, 1992:19).

23 Bu konuda Ayşegül Külahlıoğlu İslam, Berna Moran’dan farklı düşünmektedir:

“Yusuf Atılğan her iki romanında, postmodernizmin bazı özelliklerinden faydalanarak farklı bir tarzda roman kaleme almayı denemiş, bunda da başarılı olmuştur.” (İslam, 2009:364).

c) Anayurt Otel Romanında Psikoloji

Romanda olaylar, kahraman Zebercet'in ruh dünyası ve psikolojisi üzerine kurulmuştur. Başından geçenler yine onun bilinçaltından istifade edilerek anlatılır. Çünkü Zebercet, terk edilmeye ve reddedilmeye karşı aşırı duyarlı, içine kapanık şizoid bir kişiliğe sahiptir:

“Zebercet psikiyatrik teşhisler açısından bakıldığında tam bir şizoid kişilik yapısı göstermektedir. Alabildiğine içine dönük, toplumsal ilişkileri soğuk ve mesafeli, karşısındakilere güvensiz, kuşkucu ve ürkek bir insan. Doğup büyüdüğü kasabada çalıştığı otelin bulunduğu sokaktan bir adım öteye hemen hiç geçmemiş ve tüm gününü otelin içinde geçirmekten hiç yakınmayan sessiz biraz garip bir insan. Fiziki yapısı da ruhsal yapısı ile uyumlu. Dar omuzlu, zayıf ve çelimsiz.” (Güleç, 1992:23)

Böyle bir karaktere sahip olan Zebercet, önce dış dünyadan soyutlanır sonra cinayet işleyerek intihar eder. Bir bakıma bu intihar, saçma düzene karşı bir başkaldırıdır. Atılğan, psikolojiyi verirken merkezi kahraman kadar onun çevredeki insanlardan da istifade eder. Öz kızını boğduğu için polisten kaçan ve emekli subay olarak otele kayıt yaptıran baba, gerdek gecesi karısını öldüren genç, Zebercet'in çevresindeki psikolojik açıdan sorunlu kişilerdir (Moran, 1991:234). Çevresindeki bu tarz problemlili kişilerle gerçek hayattan soyutlanmış bir şekilde, otelin küçücük resepsiyonunda hayatını devam ettiren Zebercet, zamanla rûhi alt yapısında meydana gelen değişikliklerden dolayı intihara doğru gider.

Atılğan'ın bu romanda psikolojiyi verirken faydalandığı unsurlardan biri de arayıştır ve bu arayışın temelinde cinsellik vardır. (İslam, 2009:365). Karşı cinsle ilişkiye bu kadar önem veren Zebercet'in bekâr olması, hayatında fazla kadının olmaması da hayli enteresandır. Zebercet'in yıllardır ihmal ettiği dış görünüşüne birden önem vermesinin altında yatan temel etkenlerin başında cinsellik gelir. Merkezi kahramandaki bu cinsel sorunların temeli, çocukluk yıllarına kadar uzanır. Çünkü Zebercet, çocukluğundan gelen bir takım baskılarla ruh sağlığını kaybetmiştir. Çocukluğunda yaşadığı veya bastırıldığı duyguların etkisi bugün ortaya çıkmaya başlamış doğal olarak da psikolojisini etkilemiştir. Zebercet'in psikolojisi o kadar bozuktur ki bazen karşı cinsle benzemek ister, bazen de hem cinsine ilgi duyar. (Güleç, 1992:23).

Romanda Zebercet'in bozulan psikolojisinin ortaya sermek için kullanılan cinsellik, Kadriye Kalfa ile beslemenin lezbiyen ilişkisini, Zebercet'in homoseksüelliği, Fatihlinin terlikle masturbasyonunu, kediye karşı cinsel ilişki gibi

olaylar vasıtasıyla sapkınlığa kadar gider. Hatta Zebercet'in bu cinsel sapkınlığı onu fetişizme kadar götürür. Bu fetiş duygularla gecikmeli Ankara treniyle gelen kadının odasında bıraktığı çay bardağındaki dudak izini öper, kadının yattığı odayı kutsal tapınağa çevirir, kadının başını koyduğu yastığa, ondan arda kalan havluya, fetiş bir duyguyla yaklaşır. Kadının içtiği çayın arda kalanını kutsal bir su gibi içer. Atılğan'ın Aylak Adam'ı gibi Anayurt Otelı de cinsel yönden eleştirilir (Cömert 1997:240). Selim İleri, Atılğan'ın bu romanını cinsellik açısından "Anayurt Otelı'ni eskimiş bir sözcükle özetleyeceğim: Müstehcen" sözleriyle değerlendirir (İleri, 1974:7).

Romandaki anormallikler de psikolojiyi etkileyen unsurlar arasındadır. Mesela, Zebercet'in annesi kırk dört yaşında hamile kalır, Zebercet'in nüfus kâğıdı olmadığı gibi ninesinin adını da bilmez. Zebercet'in psikolojik sorunlar yaşamasında hiç şüphesiz yaptığı işin de etkisi vardır. Çünkü Zebercet, hayatının büyük bir bölümünü otelde geçirmektedir. Dışarıda çok az bulunur (Moran, 1991:225). Gündüzleri yetmiyormuş gibi geceleri de otelde kalır. Bu hayat tarzı beraberinde yalnızlığı getirir. Zebercet, yalnızlığı çok sever. Neredeyse sokağa küskündür. Yalnızlığın devamında yabancılaşma çıkar ortaya. Anayurt Otelı'nin üzerinde durduğu en önemli kavramlardan birisi, Zebercet'in şahsında bireyin yaşadığı yabancılaşmadır (Kurt, 2007:159).

Merkezi kahramanın bozuk psikolojisinin sebepleri arasında iletişimsizlik de vardır. Halktan kopuk olarak üçüncü sınıf bir otelin merdiven altındaki resepsiyonuna sıkışıp kalmış iletişimsiz Zebercet, dış dünya ile ilişkisi olmadığı için psikolojik sorunlar yaşar. Oteline her cinsten insan geldiği halde o, bunların hiçbirisiyle temasa geçemez. Zebercet, kadın yerine yastıkla ilişki kuracak ve konuşacak kadar iletişimden yoksun bir kişiliktir (Moran, 1991:228).

Yusuf Atılğan, okuru ruhsal bakımdan sorunlu kişilerin iç dünyasına çekmede, modern roman anlatım tekniklerinden de faydalanmasını bilmiştir. Çünkü eserdeki psikolojiyi okuyucuya iyi bir şekilde göstermek için iyi bir anlatım tekniğine ihtiyaç vardır. Ayrıca yazar, romandaki psikolojik durumları daha iyi göstermek için yaşanan zamanın anlamsızlığını ifade eden "saçma" kavramından da istifade eder. Saçma (absürd) romanın bir özelliği olan bu durum, romanın biçimine de yansımıştır (Moran, 1991:220). Ayrıca Yusuf Atılğan, Refik Durbaş'a verdiği bir mülakatta, beğendiği yazarlar arasına absürd kavramının temsilcisi Albert Camus'u da katar (Durbaş, 1988:10). Mehmet Rıfat, saçma kavramı ve Camus'dan etkilenme konusunda Anayurt Otelı'nin Zebercet'ini, Albert Camus'un

Yabancı romanının kahramanı Meursault'a benzetir (Rıfat, 1974:12).²⁴

Yazar, psikolojiyi verirken mekânlardan da istifade eder. Zebercet, gecikmeli Ankara treniyle gelen kadının tekrar geleceğini düşündüğü için kendisinde bir takım değişiklikler yapmak için dışarı çıkınca gittiği yerlerden biri sinemadır. Romandaki psikolojik açıdan önemli olan diğer mekân oteldir. Zebercet, gerek psikolojik gerek karakter olarak zayıf bir insan olduğu için hep sığınmaya ihtiyaç duyar. Yaşar Kemal'in İnce Memed'i dağlara sığınırken Zebercet de otele sığınır. Psikoloji için önemli olan unsurlardan biri de rüyadır. Anayurt Oteli'nde rüya, Zebercet'in işleyeceği cinayetin bir nevi habercisidir. Cinayetin nedenini açıklamasa da olayın altında neler yattığını anlamamızda bize yardımcı olur (Moran, 1991:228).

Atılğan, Aylak Adam'da olduğu gibi bu romanında da objelerden istifade eder. Aylak Adam'da "bıyık ve bacak" olarak karşımıza çıkan objelerden sadece "bıyık" vardır burada. Zebercet, karşılaştığı insanları tarif ederken mutlaka onların bıyıklarının olup olmadığına bakar: "Kara bıyıkları vardı, ince bıyıklı, kır bıyıklı" gibi (Atılğan, 2006a:18). İyice psikolojisi bozulan Zebercet, gerçekte olmayan şeyleri sanki olmuş gibi hayal etmeye başlar. Gecikmeli Ankara treniyle gelen kadının otelde unuttuğu havluyu, kadının gittiği köyden iki kişinin almaya geldiğini hayal etmesi bu duruma iyi bir örnek olur (Atılğan, 2006a:93).

d) Anayurt Oteli'nde Tespit Ettiğimiz Psikolojik Bulgular

Anayurt Oteli'de tespit edebildiğimiz psikolojik romana ait bulguları, içine kapalı şizoid bir kişilik, psikolojisi bozuk kişilerden oluşan bir çevre, sapkın cinsel duygular, fetiş duygular, yalnız ve insanlara yabancılaşmış bir birey olarak merkezi kahramanda toplayabiliriz. Ayrıca Anayurt Oteli, Türk romancılığında psikolojik roman türü denilince, Dokuzuncu Hariciye Koğuşu, Saatleri Ayarlama Enstitüsü ve Tutunamayanlar'la birlikte anılması gereken en dikkate değer eserlerdendir (Yalsızuçanlar, 2002:496).

D) Değerlendirme ve Sonuç

Giriş'te ifade ettiğim "Fahim Bey ve Biz, Aylak Adam ve Anayurt Oteli isimli eserler, psikolojik roman türüne dâhil olmalarına rağmen bu romanlar arasında, yazılış tarihi, yazıldığı zamanın şartları, yazarlarının hayata bakışı gibi sebeplerden dolayı benzer ve farklı noktalar olduğuna dair düşüncemi" ispatlamak gayesiyle

24 Cengiz Güleç ve Selim İleri de Zebercet'i Camus'un Yabancı romanının kahramanı Meursault'a benzemesi görüşünde Mehmet Rıfat ile aynı düşüncededirler (Güleç, 1992:23; İleri, 1974:7).

incelediğim üç romanın mukayesesinden elde ettiğim sonuçları şu şekilde sıralayabiliriz:

a. Her üç romanda da psikolojiden istifade edilmiştir.

b. Merkezi kahramanların psikolojik sorunları vardır. Fahim Bey ve C, bu rahatsızlıklarının farkındadır ama Zebercet farkında değildir.

c. Romanların merkezi kahramanı olan üç karakter de yalnızdır (Şahan, 1975:488). Fahim Bey ve C'nin yalnızlıklarının açıklaması olduğu halde Zebercet'in yalnızlığının bir açıklaması yoktur.²⁵

ç. Yusuf Atılgan, Aylak Adam ile Anayurt Otelı'ni kaleme alırken modernizm ve postmodernizmden yararlanır (İslam, 2009:364; Moran, 1991:243). Abdülhak Şinasi Hisar'ın Fahim Bey ve Biz 'inde sadece modernizmin izleri görülür (Sağlık, 2008:305).

d. Aylak Adam ve Anayurt Otelı'nde C ve Zebercet gibi uyumsuz, halktan kopuk tipler romanın merkezindedir (İslam, 2009:365; Kurt, 2007:128). Her ikisi de psikolojik açıdan sağlıklı insanlardır (Moran, 1991:219). Fahim Bey de halktan kopuk bir karakterdir ama Zebercet ve C'ye göre biraz daha halka yakın, daha sevilen bir tiptir.²⁶

e. Aylak Adam ve Anayurt Otelı yapı ve teknik itibarıyla birbirine çok yakinken, Fahim Bey ve Biz onlardan ayrılır.²⁷

f. Aylak Adam ve Anayurt Otelı'ndeki merkezi kahramanların sorunların temelinde, cinsel meseleler daha ağırlıktadır (İslam, 2009:365). Fahim Bey ve Biz'de ise cinsellikten hiç bahsedilmez.²⁸

25 Fahim Bey herkesle ilişki kuramadığı için insanlar onu kendi düşüncelerine göre değerlendirir (Solok, 1987:477). C, toplumun benimsediği tüm değerleri sahte ve gülünç bulduğu için o değerlerle çatıştığı için yalnızdır (Kurt, 2007:127). Anayurt Otelı'nde ne yalnızlığın sözü edilir ne de toplumdaki kopmanın nedenleri açıklanır (Moran, 1991:223).

26 Hem Zebercet hem C, iletişim yönü çok eksik olan kişilerdir. Her ikisi de insanlarla ilişki kurmada çok zayıftır. Fahim Bey de onlar gibi iletişim kurmada zorluk çeker ama bireyle temasa geçmede onlara göre daha başarılıdır (Solok, 1987:477).

27 İki roman arasında öyle benzerlikler göze çarpar ki insan, Atılgan'ın aynı konuyu, farklı roman anlayışlarının getirdiği yeni bir teknikle ikinci kez yazmak istediği sanısına kapılabilir insan (Moran, 1991:219).

28 Sibel Irzık ve Jale Parla'nın 2004 yılında derlediği Kadınlar Dile Düşünce kitabının, Türk Edebiyatında Toplumsal Cinsiyet bölümünde ele alınan yazarlardan biri Yusuf Atılgan'dır (Aytaç, 2005:105).

g. Üç romanın merkezi kahramanları, arayış içinde olan kişilerdir. Fakat bu arayışın sonu hayal kırıklığıdır.²⁹

h. Bu romanlarda bol eleştiri vardır fakat hiç çözüm yolu yoktur (Gündüz, 2009:514; Kolcu, 2003:19).

1. Romanların merkezi kahramanları bunalımlı tiplerdir.³⁰

i. Yazarlarının hayatından izler vardır.³¹

j. Kahramanların bilinç altını vermek için rüya motifi kullanılmıştır.

k. Çatışma ve bireysellik hakimdir.³²

l. Psikolojik romanlarda olaylar, vak'a olmadan da ilerler. Bu sebeple vak'adan ziyade karakter ön planda olduğu için bu tarz romanlar hep tek kahraman üzerine kurulmuştur.

m. İletişim sorunu, merkezi kahramanların ortak problemidir.

n. Psikolojik olarak gelişmesinin tamamlayamamış olan merkezi kahramanlar, hayatta başarılı olamadıkları için bu eksikliklerini, baba mirasıyla kapatırlar.³³

o. Fahim Bey ve Biz'de evlilik vardır, Aylak Adam ve Anayurt Otelinde evlilik yoktur.

29 Elindeki sınırlı imkân ile büyük umutlar avcılığına çıkar. Her seferinde hayal kırıklığına uğrar (Solok, 1987:477). C, hep bir beklentiyle yaklaştığı kadınlardan zarar görür. Zebercet, otele müşteri olarak gelen ve otelde kalan kadından hayal ettiği ilgiyi bulamaz. Doğal olarak sonu hayal kırıklığı olur (Moran, 1991:219).

30 Fahim Bey sadece yazıldığı dönemde değil bugün de Türkiye toplumunda örneklerine sıkça rastlayabileceğimiz türden bunalımlı bireyi anlatıyor (Yalsızuçanlar, 2002:489). Hayatında, bunalımını sona erdirecek, içindeki boşluğu dolduracak bir şey yoktur çevresinde C'nin (Narlı, 2007:178). Anayurt Otelinde Zebercet, intihar edecek kadar bunalımdadır (Gündüz, 2009:514).

31 Fahim Bey, yazarın babasının okul ve gençlik arkadaşıdır (Solok, 1987:477). Atılğan, Aylak Adam'da aylaklığı anlatır. Kendisi de aylaklığı bir yaşam felsefesi olarak kabul eden bir kişidir (Gündüz, 2009:513). Yusuf Atılğan, Anayurt Otelinde kendisini anlatmıştır. Refik Durbaş'a verdiği bir mülakatta "bu romanda kendi ruh durumumu da yansıtmaya çalıştım" ifadesini kullanır (Durbaş, 1988:10).

32 Fahim Bey, hayal ve hakikat arasında çatıştığı için gerçekte olmayan bir şirketi, hayalinde yaşatır. C ve Zebercet, gerçek hayat ile zıttırlar. Yaşadıkları hayatın, istedikleri hayatla ortak bir noktası yoktur. Onların hayattan istedikleriyle hayatın onlara sundukları aynı olmadığı için çatışma olur.

33 Fahim Bey, babasından kalan mirasla borçlarını öder. C, babasının bıraktığıyla hayatını devam ettirir. Zebercet, babasından kendisine geçen otel kâtipliği sayesinde hayatının kalan kısmını kimseye muhtaç olmadan tamamlar.

ö. Yusuf Atılgan, Aylak Adam ve Anayurt Otelı'nde araya girip görüşlerini aktarmadığı halde Abdülhak Şınası Hisar, Fahim Bey ve Biz'de araya girerek düşüncelerini ifade eder.

p. Hisar, Atılgan'a göre daha farklı bir dünyada yaşamıştır. Hisar'ın ideolojik bir düşünce dünyası olmadığı gibi daha çok İstanbul'un ve Boğaziçi'nin ideolojisini yaşamıştır. Atılgan ise öğretmenlik yaptığı okuldan siyasi faaliyetlerinden dolayı ayrılmak zorunda kalmıştır.

r. Abdülhak Şınası, 1887-1963, Atılgan 1921-1989 yılları arasında yaşamıştır. Doğum tarihleri arasındaki otuz dört yıllık zaman diliminden dolayı Hisar'ın Atılgan'a göre daha gelenekçi bir çizgide olduğu düşünülebilir. Yusuf Atılgan ise Hisar'a göre daha modernist veya modernizmin kendisini hissettirdiği bir dönemde yaşamış, o zamanın havasını solmuş bir insandır.

s. Yusuf Atılgan, Abdülhak Şınası Hisar'a göre Batı'yı daha iyi tanımaktadır. Çünkü Atılgan, Batılı yazarlardan etkilendiğini çok net bir şekilde ifade ederken Hisar'da böylesine bir durum söz konusu değildir.

Sonuç olarak Fahim Bey ve Biz, Aylak Adam ve Anayurt Otelı romanları psikolojik romanlardır. Yukarıda ifade ettiğim bu sebeplerden dolayı Aylak Adam ve Anayurt Otelı'nde psikoloji, Fahim Bey ve Biz'e göre daha belirgindir, daha ustaca verilmiştir. Bunun böyle olmasında, Fahim Bey ve Biz'in bu türden romanlar içinde ilk kaleme alınan eserlerden biri olmasının payı olabilir.

KAYNAKLAR

AKYÜZ, Kenan.(1994). *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*, İstanbul, İnkilap Kitabevi.

ATILGAN, Yusuf.(2006a). *Anayurt Otel*, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.

ATILGAN, Yusuf.(2006b). *Aylak Adam*, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.

AYATA, Yunus-TONGA, Necati.(2008). "Psikolojik Roman, Romana Yansıyan Yazar ve Türk Edebiyatındaki Bazı Örnekleri Üzerine Bir İnceleme", *İlmi Araştırmalar*, Bahar 2008, No: 25, ss.7-20

AYTAÇ, Gürsel.(1997). *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*, Ankara, Gündoğan Yayınları.

AYTAÇ, Gürsel.(1999). *Genel Edebiyat Bilimi*, İstanbul, Papirüs Yayınları.

AYTAÇ, Gürsel.(2001). *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.

AYTAÇ, Gürsel.(2005). *Edebiyat ve Kültür*, Ankara, Hece Yayınları.

BAKIRCIOĞLU, Yusuf Ziya.(2002). *Başlangıçtan Günümüze Türk Romanı*, İstanbul, Ötüken Yayınları.

BELGE, Murat.(1998). *Edebiyat Üstüne Yazılar*, İstanbul, İletişim Yayınları.

BUYRUKÇU, Muzaffer.(1982). *Sıcak İlişkiler*, İstanbul, Adam Yayıncılık.

CEBECİ, Oğuz.(2004). *Psikanalitik Edebiyat Kuramı*, İstanbul, İthaki Yayınları.

CÖMERT, Bedrettin.(1997). *Eleştiriye Beşkala*, Ankara, Prospera Yayınları.

CÜCELOĞLU, Doğan.(2004). *İnsan ve Davranışı*, İstanbul, Remzi Kitabevi.

ÇETİN, Nurullah.(2003). *Roman Çözümleme Yöntemi*, Ankara, Öncü Basımevi.

DURBAŞ, Refik.(1988). "Haftanın Konuğu", *Cumhuriyet Dergi*, No:102, ss.6-7

EMRE, İsmet.(2009). "Yeni Türk Edebiyatının Psikolojik Kaynakları", *Turkish Studies*, Winter 2009, Volume:4/1-I, s.319-355

EMRE, İsmet.(2006). *Edebiyat ve Psikoloji*, Ankara, Anı Yayınları.

GARİPER, Cafer.(2009). *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı*, (Editör: Ramazan Korkmaz), Ankara, Grafiker Yayınları.

GÜLEÇ, Cengiz.(1992). “Anayurt Otelı:Zebecret’in Dünyası”, *Varlık*, Şubat 1992, No:1013, ss.21-23

GÜNDÜZ, Osman.(2009). *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı*, (Editör: Ramazan Korkmaz), Ankara, Grafiker Yayınları.

HİSAR, Abdülhak Şinasi.(1996). *Fahim Bey ve Biz*, İstanbul, Bağlam Yayınları.

İLERİ, Selim.(1974) “Bir Roman-Bir Eleştirmen”, *Yeni Ortam*, 10 Ocak 1974, ss.7

İSLAM, Ayşenur Külahlıoğlu.(2009). *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı*, (Editör: Ramazan Korkmaz), Ankara, Grafiker Yayınları.

KAPLAN, Mehmet.(1998). *Edebiyatımızın İçinden*, İstanbul, Dergâh Yayınları.

KAPLAN, Mehmet.(2002). *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar-II*, İstanbul, Dergâh Yayınları.

KARAOSMANOğLU, Yakup Kadri.(1969). *Gençlik ve Edebiyat Hatıraları*, Ankara, Bilgi Yayınevi.

KOLCU, Ali İhsan.(2008). *Cumhuriyet Edebiyatı-II*, Erzurum, Salkımsöğüt Yayınları.

KOLCU, Ali İhsan.(2003). *Yusuf Atılgan’ın Roman Dünyası*, İstanbul, Toroslu Kitaplığı.

KORKMAZ, Ramazan.(2009). *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı*, (Editör: Ramazan Korkmaz), Ankara, Grafiker Yayınları.

KURT, Mustafa.(2007). *1950 Sonrası Türk Edebiyatında Varoluşçu Felsefeden Etkilenen Yazarların Romanlarında Yapı, Tema ve Anlatma*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

MORAN, Berna.(1991). *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış*, Cilt:II, İstanbul, İletişim Yayınları.

NACİ, Fethi. (1994). *40 Yılda 40 Roman*, İstanbul, Ođlak Yayınları

NARLI, Mehmet.(2008) “Postmodern Romanda Modern Gerçekliğin Yitimi”,

Hece Dergisi, Haziran-Temmuz-Ağustos 2008, No:138/139/140, ss.311-322

NARLI, Mehmet.(2007). *Roman Ne Anlatır*, Ankara, Akçağ Yayınları.

OKAY, Orhan.(1985). *Cumhuriyet Devri Hikâye ve Romanı*, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Ders Notları.

PARLATIR, İsmail.(1989). *Büyük Türk Klasikleri*, Cilt:9, İstanbul, Ötüken-Söğüt Yayınları.

RIFAT, Mehmet.(1974). “Yusuf Atılğan ve Anayurt Oteli”, *Varlık*, Temmuz 1974, No:802, ss.12-13

SAFA, Peyami.(1991). *Yalnızız*, İstanbul, Ötüken Yayınları.

SAĞLIK, Şaban.(2008). “Modern/Postmodern Öykü ve Romanda, Anlatıcının Değişimi ve İşlevi”, *Hece Dergisi*, Haziran-Temmuz-Ağustos 2008, No:138/139/140, ss.297-310

SARI, Ahmet.(2008). *Psikanaliz ve Edebiyat*, Erzurum, Salkımsöğüt Yayınları.

SARIÇİÇEK, Mümtaz.(2011). “Türk Romanında Modernist/ Postmodernist Yönelişler ve Ulysses’ten ‘Aynadaki Kadın’a Romanda Anlatma Problemi”, *Türk Yurdu*, Aralık 2011, No:292, ss.103-115

SOLOK, Cevdet Kudret.(1987). *Türk Edebiyatında Hikaye ve Roman*, Cilt:II, İstanbul, İnkılap Kitabevi.

SUNAT, Haluk.(2001). *Hayal-Hakikat-Yaratı-Adalet Ağaoğlu ve Roman Dünyasına Psikanalitik Duyarlıklı Bir Yaklaşım*, İstanbul, Bağlam Yayınları.

ŞAHAN, Halil.(1975). “Yabancılaşmanın Romanı Yusuf Atılğan'ın Romanları Üzerine”, *Türk Dili*, Haziran 1975, No:285, ss.487-489

TANPINAR, Ahmet Hamdi.(1977). *Edebiyat Üzerine Makaleler*, İstanbul, Dergâh Yayınları.

TEKİN, Mehmet.(1999). *Romancı Yönüyle Peyami Safa*, İstanbul, Ötüken Yayınları.

TONGA, Necati-AYATA, Yunus.(2008). "Psikolojik Roman, Romana Yansıyan Yazar ve Türk Edebiyatındaki Bazı Örnekleri Üzerine Bir İnceleme", *İlmî Araştırmalar*, Bahar 2008, No: 25, ss.7-20

TURAL, Sadık Kemal.(1991). *Zamanın Elinden Tutmak*, Ankara, Ecdad Yayınları.

TÜRİNAY, Necmettin.(1993). *Abdülhak Şınası Hisar*, Ankara, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

WELLEK, R-WARREN, A.(1983). *Edebiyat Biliminin Temelleri*, Çeviren: Ahmet Edip Uysal, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

YALSIZUÇANLAR, Sadık.(2002). “Psikolojik Roman”, *Hece Dergisi*, Mayıs-Haziran-Temmuz 2002, No:65-66-67, ss.485-497

YAVUZ, Hilmi.(2011). “Alafranga Züppe’den Alafranga Aylak’a” *Zaman*, 12 Ocak 2011, ss.9

YÜKSEL, Turan.(1992). *Yusuf Atılgan’a Armađan*, İstanbul, İletişim Yayınları.